

Poznań, 14 lipca 2023 roku

Petycja

w sprawie nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 roku.

Nowelizacja Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 5 czerwca 2023 roku, uchwalona przez Sejm RP 13 lipca 2023 roku, usuwa kontrolę Państwa nad poszukiwaniem zabytków pod pretekstem wprowadzenia ułatwień dla tzw. poszukiwaczy skarbów. Rezygnuje się z pozwoleń wydawanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na rzecz zgłoszeń, które obsługiwać ma automatyczna aplikacja.

Aplikacja jeszcze nie istnieje i nie wiadomo, jakie będzie miała funkcje, poza automatycznym przyjmowaniem zgłoszeń wymagających jedynie dwóch rzeczy: rejestracji i wystania zgłoszenia.

Wprowadza się dla poszukiwaczy skarbów preferencyjne zasady, różniące się od przepisów dotyczących osób, które odkryły zabytek przypadkowo bądź w trakcie robót ziemnych lub budowlanych (które muszą zatrzymać się po każdym odkryciu), nie wspominając o naukowcach, wciąż zobowiązanych do pisemnego przedstawienia swoich planów do analizy służbom konserwatorskim.

Projekt zrównuje poszukiwanie drobnych elementów metalowych w lasach i polach z poszukiwaniem depozytów i ukrytych skarbów wewnątrz budynków, krypt i innych obiektów historycznych, które też będą wymagały jedynie zgłoszenia, bez możliwości ustalenia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków reguł działania.

Element systemu pozwoleń, który przysparzał poszukiwaczom najwięcej problemów, czyli pisemną zgodę właściciela terenu na poszukiwania, zamieniono na oświadczenie, że taką zgodę uzyskano, bez konieczności wskazania, że w ogóle nawiązano kontakt z właścicielem.

Projektowane przepisy w żaden sposób nie chronią historycznych pól bitew, ani też nowo odkrytych stanowisk archeologicznych, które do momentu zakończenia czasochłonnej procedury wpisu do ewidencji zabytków mogą być eksplorowane przez poszukiwacza, który je odkrył, jedynie po miesięcznym okresie karencji.

Przewiduje się zmianę systemu nagród za odkrycia zabytków archeologicznych, które dotychczas, ze względu na obawę przed „komercyjnym” rozkopywaniem stanowisk archeologicznych, przysługiwały jedynie przypadkowym znalazcom po weryfikacji okoliczności odkrycia. Po zmianie przepisów nagrody pieniężne będą przysługiwały poszukiwaczom skarbów za każdy zabytek o szczególnej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Jest

to zapis, który *expresis verbis* organizuje wyścig po lepsze, ładniejsze, „większe”, „fajniejsze” zdobycze, w środowisku już obecnie zbudowanym wokół etosu „łowcy”, gdzie o statusie w grupie decyduje liczba i jakość pozyskanych trofeów. Jest to ustawowe uzawodowienie poszukiwań skarbów bez konieczności zakładania działalności gospodarczej, a liczba osób traktujących poszukiwania wyłącznie zarobkowo może szybko przewyższyć liczbę hobbystów motywowanych pasją historyczną.

Do tej pory nagrody nie przysługiwały osobom zawodowo zajmującym się badaniami archeologicznymi lub zatrudnionymi w grupach zorganizowanych w celu prowadzenia takich badań. Obecnie ten przepis został usunięty i – oprócz tego, że archeolodzy będą mogli występować o nagrody – to istnieje wielkie niebezpieczeństwo ograbiania stanowisk archeologicznych przez osoby zatrudnione do prac fizycznych w trakcie badań!

Przy podanej w uzasadnieniu projektu ustawy szacunkowej liczbie interesariuszy tego zapisu roczny koszt samych nagród osiągnie 250 milionów złotych, jeżeli tylko każdy z poszukiwaczy w ciągu 12 miesięcy pozyska zabytki nagrodzone tysiącem złotych. W sumie tej nie ujęto kosztów ekspertyz, obsługi postępowania administracyjnego, konserwacji, inwentaryzacji i magazynowania zabytków ani kosztów weryfikacji terenowej miejsca odkrycia, które też leżą stronie po Państwa.

Pewność uzyskania nagrody za każde wartościowe znalezisko doprowadzi do eskalacji zjawisk nieodwracalnie wpływających na polską kulturę, dziedzictwo i naukę. Osoby posiadające nielegalne kolekcje zabytków archeologicznych, których dotychczas nie udało się sprzedać ze względu na obawę przed konsekwencjami lub brak odpowiednich kontaktów, dostaną możliwość spieniężenia swoich zbiorów. Należy się też spodziewać masowego sprowadzania artefaktów z Ukrainy, gdzie z powodu wojny rabunek stanowisk archeologicznych ma wymiar niemal przemysłowy, a ceny transakcyjne plasują się znacznie poniżej wartości znalezisk. Te zabytki będą zgłaszane w Polsce w przypadkowych miejscach jako znaleziska z bieżących poszukiwań, co nieodwracalnie zmieni naszą wizję przeszłości kraju i sfałszuje wszystkie dotychczasowe ustalenia naukowe w sposób, którego nigdy już nie da się zweryfikować. Kontrola działań poszukiwaczy pomimo wprowadzenia przepisów karnych nie istnieje, ponieważ nie przewidziano dostępu do systemu policji, straży miejskiej ani innych organów ścigania.

Opisywana nowelizacja w swoim brzmieniu jest rozwiązaniem wyjątkowym w skali europejskiej pod względem wymiernych korzyści dla poszukiwaczy skarbów, co doprowadzi do pojawienia się turystyki detektorystyczno-zarobkowej z krajów mniej liberalnych. Wśród niewielu szczegółów technicznych aplikacji, które ujawniono w projekcie, znalazło się miejsce na zgłoszenie na podstawie numeru paszportu, czyli dopuszczenie do systemu także osób spoza Unii Europejskiej, co dopełni listę naszych wszystkich bezpośrednich sąsiadów jako

STOWARZYSZENIE NAUKOWE ARCHEOLOGÓW POLSKICH
SCIENTIFIC ASSOCIATION OF POLISH ARCHAEOLOGISTS

UL. DŁUGA 52, 00-241 WARSZAWA TEL.: +48 22 504 48 15 FAX: +48 22 831 51 95
ADRES KORESPONDENCYJNY: UL. UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO 7, 61-614 POZNAŃ
WWW.SNAP.ORG.PL E-MAIL: ZG@SNAP.ORG.PL

interesariuszy projektu. Jednocześnie nowa Ustawa da szansę na legalizację w Polsce nielegalnie pozyskanych zabytków w krajach ościennych. Polska stanie się paserem Europy w obrocie zabytkami archeologicznymi, kupowanymi przez państwo w majestacie prawa.

Ochrona i zarządzanie dziedzictwem archeologicznym polega na prowadzeniu planowych, naukowych badań w miejscach, gdzie stanowiska archeologiczne zagrożone są zniszczeniem i na niewielkim procencie stanowisk wybranych do naukowych projektów akademickich. Pozostałe stanowiska archeologiczne powinny być chronione *in situ* – dla przyszłych pokoleń. Niekontrolowany wyścig po skarby jest prostą drogą do nieodwracalnej destrukcji krajowego dziedzictwa.

Trwający na Ukrainie konflikt zbrojny wskazuje, jak ważnym elementem dla istnienia państw i narodów jest dziedzictwo kulturowe. Zabytki, muzea, obiekty kultury, biblioteki, cerkwie i miejsca pamięci stały się celem planowych ataków mających na celu wymazanie pamięci pokoleń i poczucia odrębności, zniszczenie nie tylko woli oporu, ale też tożsamości narodowej. Mechanizmy te są nam doskonale znane z historii. Polska, jako państwo graniczne wobec tego konfliktu, sojusznik Ukrainy i odwieczny przeciwnik Rosji, jest obiektem ataków hybrydowych, prób destabilizacji i rozmontowania porządku publicznego. W obecnym kształcie, bez właściwych mechanizmów kontrolnych nowelizacja ustawy stanowi furtkę do takich działań.

Dlatego należy bezwzględnie ten proces powstrzymać.

W imieniu Zarządu Głównego
Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich

Prezes Zarządu Głównego
Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich

/prof. dr hab. Andrzej Michałowski/

